

› หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา
สมรรถนะรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
พุทธศักราช 2563 (ปรับปรุง พ.ศ. 2565)
ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

รหัสวิชา 30700-1001

SE-ED

inspiration starts here

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการบริการ

Tourism and Hospitality Industry

เหมาะสำหรับนักศึกษาระดับ ปวส. ปริญญาตรี
และผู้ที่มีความสนใจในด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
และการบริการ

ผู้แต่ง รักพงษ์ ขอลือ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ (Tourism and Hospitality Industry)

โดย รักพงษ์ ขอลือ

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย โดย รักพงษ์ ขอลือ © พ.ศ. 2566

ห้ามคัดลอก ลอกเลียน ดัดแปลง ทำซ้ำ จัดพิมพ์ หรือกระทำการอื่นใด โดยวิธีการใดๆ ในรูปแบบใดๆ
ไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ เพื่อเผยแพร่ในสื่อทุกประเภท หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ
นอกจากจะได้รับอนุญาต

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

รักพงษ์ ขอลือ.

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ = Tourism and hospitality industry. -- กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น,
2566.

360 หน้า.

1. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว.

I. ชื่อเรื่อง.

338.4791

SE-ED
inspiration starts here

Barcode (e-book) : 9786160847556

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย

บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)
SE-EDUCATION PUBLIC COMPANY LIMITED

เลขที่ 1858/87-90 ถนนเทพรัตน แขวงบางนาใต้ เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

โทรศัพท์ 0-2826-8000

หากมีคำแนะนำหรือติชม สามารถติดต่อได้ที่ comment@se-ed.com

30700-1001 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ 3-0-3
(Tourism and Hospitality Industry)

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักการดำเนินงานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ
2. วิเคราะห์ผลกระทบ สถานการณ์ และแนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ
3. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพด้านการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าของประเทศ

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักการดำเนินงานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ
2. จำแนกรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. วิเคราะห์ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
4. วิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว บทบาทและผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชน สถานการณ์ แนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

SE-ED
inspiration starts here

SE-ED

inspiration starts here

คำนำ

หนังสืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ รหัสวิชา 30700-1001 เล่มนี้ มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2563 (ปรับปรุง พ.ศ. 2565) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาการโรงแรม หนังสือเล่มนี้ได้จัดทำขึ้นผ่านการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาให้ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา และยังเหมาะกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี และบุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยเนื้อหารายละเอียดในหนังสือ ผู้เรียบเรียงได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลหนังสือที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญในแวดวงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ผสมกับประสบการณ์ที่ผู้เรียบเรียงได้เรียนรู้และประสบการณ์โดยตรงจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ผู้เรียบเรียงได้จัดสรรการเรียนรู้แบ่งเป็น 13 บท ประกอบด้วย

บทที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และวิวัฒนาการการท่องเที่ยว

บทที่ 2 ความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ

บทที่ 4 นักท่องเที่ยวกับรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว

บทที่ 5 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

บทที่ 6 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 7 ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 8 จิตบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 9 การตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 10 เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 11 บทบาทและผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

บทที่ 12 นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชน

บทที่ 13 แนวโน้มและทิศทางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

พร้อมทั้งกรณีศึกษา และแบบฝึกหัด เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด แก้ปัญหา และบูรณาการกับการทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ อนึ่งผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสาร บทความที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาเรียบเรียงอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรมไว้ท้ายเล่ม หากพบว่ามีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เรียบเรียงขอน้อมรับและจะนำไปปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

รักพงษ์ ขอลือ

SE-ED

inspiration starts here

สารบัญ

บทที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ และวิวัฒนาการ การท่องเที่ยว.....	13
1. ความหมายการท่องเที่ยว.....	15
2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว	16
3. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว.....	17
4. วิวัฒนาการการท่องเที่ยวในระดับสากล	18
5. วิวัฒนาการการท่องเที่ยวในประเทศไทย.....	28
บทสรุปบทที่ 1.....	43
กรณีศึกษาบทที่ 1	44
แบบฝึกหัดบทที่ 1.....	46

SE-ED

inspiration starts here

บทที่ 2 ความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	47
1. ความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	49
2. ลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	49
3. ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	50
4. องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Components of Tourism)	52
5. ประเภทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	57
6. องค์การที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	59
7. ระเบียบสากลว่าด้วยจรรยาบรรณสำหรับการท่องเที่ยว.....	65

บทสรุปบทที่ 2.....	74
กรณีศึกษาบทที่ 2.....	76
แบบฝึกหัดบทที่ 2.....	78

บทที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว

และการบริการ81

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยว	83
2. อุปสงค์ทางการท่องเที่ยว.....	83
3. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอุปสงค์การท่องเที่ยวแตกต่างกัน.....	85
4. แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวและไม่เดินทางท่องเที่ยว	89
5. ปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการออกเดินทางท่องเที่ยว	89
6. ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวสมัยใหม่.....	91
บทสรุปบทที่ 3.....	94
กรณีศึกษาบทที่ 3.....	95
แบบฝึกหัดบทที่ 3.....	97

บทที่ 4 นักท่องเที่ยวกับรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยว.....99

1. ความหมายของนักท่องเที่ยว.....	101
2. ประเภทของนักท่องเที่ยว	103
3. องค์ประกอบความต้องการของนักท่องเที่ยว	105
4. รูปแบบของการท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง และถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว	106
5. รูปแบบของการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง.....	108
6. รูปแบบการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์การจัดการเดินทาง.....	121
7. นักท่องเที่ยวที่ดี.....	123
บทสรุปบทที่ 4.....	125
กรณีศึกษาบทที่ 4.....	126
แบบฝึกหัดบทที่ 4.....	128

บทที่ 5 ทรัพยากรการท่องเที่ยว129

1. ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	131
2. ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	131

3. ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว..... 132

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว..... 139

5. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว..... 140

6. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว..... 141

บทสรุปบทที่ 5..... 144

กรณีศึกษาบทที่ 5..... 145

แบบฝึกหัดบทที่ 5..... 146

บทที่ 6 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 147

1. ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน..... 149

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 150

3. หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน..... 151

4. องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 152

5. เกณฑ์และตัวชี้วัดการพัฒนาอย่างยั่งยืน 153

6. การท่องเที่ยวในบริบทชุมชน..... 156

บทสรุปบทที่ 6..... 162

กรณีศึกษาบทที่ 6..... 163

แบบฝึกหัดบทที่ 6..... 164

บทที่ 7 ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว..... 165

1. ธุรกิจนำเที่ยว..... 167

2. ธุรกิจที่พักแรม..... 171

3. ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม..... 181

4. ธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก 188

5. ธุรกิจการขนส่ง..... 190

6. ธุรกิจนันทนาการ..... 192

7. ธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 194

บทสรุปบทที่ 7..... 199

กรณีศึกษาบทที่ 7..... 200

แบบฝึกหัดบทที่ 7..... 202

inspiration starts here

บทที่ 8 จิตบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว205

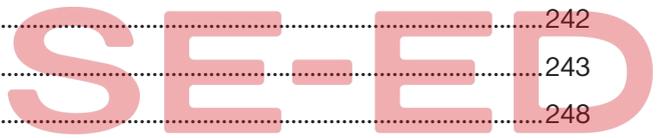
1. แนวคิดการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	207
2. ลักษณะการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	207
3. ความสัมพันธ์ระหว่างจิตบริการกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	208
4. องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	209
5. การยกระดับคุณภาพการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	210
บทสรุปบทที่ 8.....	217
กรณีศึกษาบทที่ 8.....	218
แบบฝึกหัดบทที่ 8.....	220

บทที่ 9 การตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว221

1. ความหมายการตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	223
2. การแบ่งส่วนตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	224
3. ส่วนประกอบของการตลาดท่องเที่ยว.....	225
4. กลยุทธ์ทางการตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	231
5. วงจรชีวิตการท่องเที่ยว.....	234
6. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	237
บทสรุปบทที่ 9.....	242
กรณีศึกษาบทที่ 9.....	243
แบบฝึกหัดบทที่ 9.....	248

บทที่ 10 เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ..249

1. เทคโนโลยีสารสนเทศและการท่องเที่ยว.....	251
2. โครงสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	252
3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	255
4. การบริการสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับประเทศไทย.....	258
5. เว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว.....	261
6. เทคโนโลยีสารสนเทศกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว.....	263
7. นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวในยุค New Normal.....	264
บทสรุปบทที่ 10.....	267
กรณีศึกษาบทที่ 10.....	268
แบบฝึกหัดบทที่ 10.....	269

inspiration starts here

บทที่ 11 บทบาทและผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....271

- 1. สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก.....273
- 2. สถานการณ์ท่องเที่ยวของประเทศไทย.....278
- 3. ผลกระทบการท่องเที่ยวโลกที่มีต่อประเทศไทย.....281
- 4. การกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....284
- 5. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....297
- บทสรุปบทที่ 11301
- กรณีศึกษาบทที่ 11.....303
- แบบฝึกหัดบทที่ 11305

บทที่ 12 นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชน.....307

- 1. นโยบายรัฐบาลด้านการท่องเที่ยว.....309
- 2. ประเด็นยุทธศาสตร์จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564).....312
- 3. ประเด็นหลักของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559–2568.....319
- 4. ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวไทยระยะ 20 ปี323
- บทสรุปบทที่ 12325
- กรณีศึกษาบทที่ 12.....326
- แบบฝึกหัดบทที่ 12328

บทที่ 13 แนวโน้มและทิศทางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....329

- 1. แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวระดับโลก.....331
- 2. แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวระดับประเทศ.....333
- 3. แนวโน้มและความเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย.....335
- 4. ทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่เกิดขึ้น.....336
- บทสรุปบทที่ 13342
- กรณีศึกษาบทที่ 13.....343
- แบบฝึกหัดบทที่ 13344

บรรณานุกรม345

SE-ED

inspiration starts here

บทที่

1

ความหมาย ความสำคัญ และวิวัฒนาการการท่องเที่ยว

หัวข้อเรื่อง (Topic)

1. ความหมายการท่องเที่ยว
2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว
3. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว
4. วิวัฒนาการการท่องเที่ยวในระดับสากล
5. วิวัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย

แนวคิดสำคัญ (Main Idea)

การท่องเที่ยว คือการดำเนินกิจกรรมบริการด้านการนำเที่ยว เช่น บริการด้านการเดินทาง บริการด้านอาหารและการพักผ่อน และบริการด้านการนำเที่ยว ซึ่งดำเนินการโดยหวังผลกำไร ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูง โดยใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการวางแผน การจัดการ และการตลาด ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)

1. อธิบายความหมายการท่องเที่ยว
2. อธิบายความสำคัญของการท่องเที่ยว
3. บอกวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว
4. บอกวิวัฒนาการการท่องเที่ยวในระดับสากล
5. บอกวิวัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย

SE-ED
inspiration starts here

1. ความหมายการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวของสหประชาชาติ (อังกฤษ: World Tourism Organization) กำหนดไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทาง โดยระยะทางมากกว่า 40 กิโลเมตรจากบ้าน เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ

แมคอินทอช อาร์. ดับเบิลยู. และ กุปต์ เอส. (McIntosh R.W. & Gupta S.,1980) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อจุดหมายต่าง ๆ โดยมีมูลเหตุจูงใจ 4 ประเภท ดังนี้

1. มูลเหตุจูงใจทางด้านกายภาพ หมายถึงความต้องการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมทางการกีฬา หรือรักษาสุขภาพ พักผ่อนตากอากาศชายทะเล หรือร่วมกิจกรรมบันเทิงอื่น ๆ

2. มูลเหตุจูงใจทางวัฒนธรรม หมายถึงความต้องการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ในแหล่งอื่น ที่มีโชที่อยู่เดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ประเพณีต่าง ๆ

3. มูลเหตุจูงใจด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึงความต้องการพบปะสังสรรค์กับผู้คนใหม่ ๆ หรือเพื่อนเก่า ญาติพี่น้อง

4. มูลเหตุจูงใจด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ หมายถึงความต้องการพัฒนาตนเองให้มีฐานะหรือเกียรติภูมิสูง อาจเป็นไปเพื่อการศึกษา การประชุมและการติดต่อธุรกิจ

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้

สรุปความหมายของการท่องเที่ยวได้ว่าการเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยชั่วคราว ไม่เกินหนึ่งปี เดินทางด้วยความสมัครใจ โดยมีมูลเหตุจูงใจต่าง ๆ เช่น พักผ่อนหย่อนใจ ความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สถานภาพและเกียรติภูมิ หรือมีวัตถุประสงค์เดินทางอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือแสวงหารายได้ถาวรจากสถานที่นั้น

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

วนิดา สถิตานนท์ (2539) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสรรค์ความเจริญทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย เป็นรายได้ที่กระจายออกไปยังบุคคลหลายชั้นหลายอาชีพ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ กิจการอันนี้จะเผยแพร่วัฒนธรรมและคุณธรรมของชาวไทยให้ปรากฏแก่ชาวโลก ยังกล่าวอีกว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเดินทางของนักท่องเที่ยว ย่อมสนับสนุนให้เกิดสินค้าและบริการ

2. การท่องเที่ยวดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ การเพิ่มปริมาณของกระแสเงินเข้ามาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

3. กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

4. สร้างความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ เร่งฐานการผลิตให้มีปริมาณเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว

5. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้สูงขึ้น การจ้างงานสร้างอาชีพที่หลากหลาย มีการจ้างงานในสถานประกอบการต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

6. มีบทบาทในการสร้างเสริมสันติภาพ สัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดี ผู้คนที่แตกต่างกันถิ่นอาศัย ภาษาและวัฒนธรรม ได้พบปะสร้างสัมพันธไมตรีต่อกัน

7. มีบทบาทในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม เกิดความภาคภูมิใจ หวงแหน อนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบทอด

8. กระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นตัวสินค้าที่ระลึก อาชีพเสริมรักษาสภาพแวดล้อมให้สมดุล

9. กระตุ้นให้มีการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และมีองค์ความรู้ใหม่

10. กระตุ้นให้มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยี ความสะดวกรวดเร็วในการจองที่พัก เครื่องบิน หรือหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

3. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจะต้องมีการเดินทางโดยสมัครใจเป็นการชั่วคราว โดยมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการท่องเที่ยวนั้น ดักลาส ฟอสเตอร์ (Douglas Foster) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “Travel and Tourism Management” ว่า ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางพอแบ่งออกได้เป็น 9 อย่าง คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 7-9)

1. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holiday-mass Popular Individual)

เป็นการเดินทางในวันหยุดเพื่อพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร อันเป็นการขจัดความเมื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจจากการทำงานให้หมดไป และเรียกพลกำลังกลับมาสำหรับเริ่มต้นทำงานในวันใหม่ บางคนอาจจะไปพักผ่อนเพราะป่วยไข้ มักจะถือเอาภาวะอากาศเป็นเกณฑ์ตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวที่ใด เช่น สถานที่ชายทะเลที่มีลมพัดฉิวอยู่เป็นนิจ หรือสถานที่บนเขาที่อากาศหนาวเย็น หรืออาจรักษาโรคผิวหนังใกล้บริเวณบ่อน้ำร้อน

2. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา (Cultural Religion)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือศาสนาของประเทศต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชมศิลปะนานาพรรณในหอศิลป์ ชมการแสดงดนตรีหรือละครของประเทศต่าง ๆ นมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติศาสนากิจ

3. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational)

เป็นการเดินทางเพื่อทำการวิจัยหรือสอนหนังสือ หรือเข้าศึกษา หรือดูงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมักจะพักอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน เช่น ไปทำการวิจัยด้านสังคมวิทยาที่ประเทศอินเดีย ไปดูงานที่ยุโรป ไปบรรยายวิชาการท่องเที่ยวที่ประเทศสิงคโปร์ ไปฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิชาการโรงแรมที่ประเทศฝรั่งเศส

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและความบันเทิง (Sport and Recreation)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมการแข่งขันกีฬาหรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา หรือเล่นกีฬาในท้องถิ่นนั้น เช่น การชมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก การเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเซต การไปเล่นสกีในฤดูหนาว เป็นต้น หรือเป็นการเดินทางเพื่อความสนุกบันเทิงใจ เช่น การเปลี่ยนบรรยากาศไปยังสถานที่ที่เงียบสงบ การชมทิวทัศน์ที่สวยงาม การไปชมการแสดงโอเปร่า การไปชมการแสดงโขน

5. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ (Historical and Special Interests)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทหินพิมาย โคร่งกระตุมมนุษย์โบราณ

6. การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก (Hobbies) เป็นการเดินทางเพื่อทำงานอดิเรก เช่น ไปวาดรูปบนภูเขา ไปขี่ม้าที่ชายหาด ไปเล่นสกี

7. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friend/Relatives) เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตรอันเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ไปเยี่ยมเพื่อนที่ประเทศอังกฤษ ไปเยี่ยมลูกที่ประเทศฝรั่งเศส

8. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) เป็นการเดินทางของนักธุรกิจที่ได้จัดเวลาให้เหลือหรือว่างจากการปฏิบัติธุรกิจในประเทศนั้น เพื่อถือโอกาสสอยท่องเที่ยวต่ออีกสักพักหนึ่ง เช่น การไปร่วมโปรแกรมการนำเที่ยวหลังจากเจรจาซื้อสินค้า

9. การท่องเที่ยวเพื่อประชุมสัมมนา (Conference Congress) เป็นการเดินทางเพื่อเข้าร่วมการประชุมสัมมนา โดยปกติการจัดรายการประชุมสัมมนา ผู้จัดมักมีรายการนำเที่ยวอย่างน้อย 1 ครั้ง ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเป็นนักท่องเที่ยวสมบูรณ์แบบ และเมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่ประชุมสัมมนา เช่น เมืองพัทยา เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต เจนีวา ปารีส

4. วิวัฒนาการการท่องเที่ยวในระดับสากล

การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตามวิวัฒนาการ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจแบ่งยุคได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ สมัยก่อนหรือช่วงแรกที่มีหลักฐานการบันทึก สมัยยุคกลาง สมัยการท่องเที่ยวฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และสมัยปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การท่องเที่ยวในสมัยก่อนหรือช่วงแรกที่มีหลักฐานการบันทึก

แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (สมบัติ กาญจนกิจ, 2560: 90-91)

1. การท่องเที่ยวเพื่อทำธุรกิจ (Business Tourism) อาจจะเป็นการประกอบธุรกิจของบุคคลธรรมดาที่เป็นพ่อค้า หรือเป็นการเดินทางเพื่อการค้าที่เป็นกิจการของรัฐ (State) ก็ได้

2. การท่องเที่ยวเพื่อศาสนา (Religion Tourism) ซึ่งเป็นกลุ่มแสวงหาสัจธรรมทางศาสนา หรือเพื่อการเผยแพร่คำสอนขององค์ศาสดาในศาสนาต่าง ๆ เช่น การเผยแพร่ศาสนาของชาวคริสต์ อิสลาม ขงจื้อ พุทธศาสนา ฯลฯ การเดินทางทั้งสองลักษณะดังกล่าวในสมัยนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบากและอันตรายรอบด้าน เพราะการคมนาคมยังไม่สะดวก ต้อง

พึ่งพาถนนที่สร้างขึ้นเองและไม่เพียงพอกับการสัญจร จำต้องเลือกเดินทางในบางช่วงของปี เช่น ฤดูแล้งหรือฤดูหนาวเท่านั้น เพราะพื้นดินยังเหมาะที่จะเดินทางได้สะดวกขึ้นบ้าง แต่การเดินทางในฤดูหนาว สำหรับในบางประเทศทำไม่ได้ เพราะในฤดูหนาวจะมีหิมะตกหนัก อย่างไรก็ตาม การเดินทางเพื่อทำการค้าของพ่อค้าอิสระนั้น ถึงแม้จะเดินทางด้วยความลำบากแสนสาหัสเพียงใด แต่เมื่อถึงจุดหมายปลายทาง ได้ขายสินค้าหรือแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นเงินแล้วผลตอบแทนจะคุ้มค่าอย่างยิ่ง ชาวกรีกและชาวโรมันได้รับการขนานนามว่าเป็นพ่อค้า (Trader) ที่ชาญฉลาดและมีประสบการณ์ในขณะนั้น และประการสำคัญ ชาวกรีกและชาวโรมันเป็นกลุ่มชนที่ชอบขยายอาณาเขตการปกครองอยู่ตลอดเวลา การค้าจึงเป็นความจำเป็นที่ตามมาหลังจากที่ได้ขยายอาณาเขต

อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่การเดินทางเป็นไปโดยความประสงค์ส่วนตัว (Private Purposes) มีวัตถุประสงค์ต่างกัน คือ

1) การเดินทางของชนชาติต่าง ๆ ที่มาชมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกสมัยโบราณ (Ancient Olympic Games) ที่จัดขึ้น ณ เขาโอลิมปัส เพื่อเฉลิมฉลองและบูชาเทพเจ้าซีอุสของชาวกรีก ประมาณ 776 ปีก่อนคริสตกาล

2) ชาวโรมันที่มีฐานะดีในอดีตยังนิยมแสดงความมั่งคั่งของตนโดยการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยอาจจะเดินทางไปยังประเทศอียิปต์ (Egypt) เพื่อความบันเทิง

3) ชาวโรมันเหล่านี้จะเดินทางไปเยี่ยมเยียนมิตรและญาติ (Visit Friends and Relatives) ซึ่งการเดินทางในลักษณะนี้ทำให้เกิดรูปแบบของการจัดท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่เรียกว่า Visit Friends and Relatives (VER) ซึ่งเป็นตลาดท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง

การเดินทางของชาวโรมันในสมัยก่อน ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากการปรับปรุงการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นจากการขยายอาณาจักร (Expansion of the Empire) และแพ้อิทธิพลโดยการสร้างถนนที่มีคุณภาพดี แล้วจึงมีการเปิดธุรกิจที่พักอาศัย (Staging Inns) เรียงรายตามเส้นทางที่บุกเบิกดังกล่าว ซึ่งต่อมาเป็นจุดกำเนิดของโรงแรมแบบโมเต็ล (Motel) เกิดขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

“Holiday” อ่านว่า ฮอลิเดย์ แปลว่า วันหยุด น่าจะมาจากคำว่า “holy days” คำว่า Holy แปลว่า “สวรรค์” หรือ “พระเจ้า” ความหมายของคำว่า Holiday ในสมัยก่อนจึงไม่ได้หมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง แต่มีความหมายว่าเป็นการพักผ่อนจากงานที่ทำทุกวันมากกว่า และโดยทั่วไปที่ยึดถือเป็นประเพณี วันนี้จะตรงกับวันอาทิตย์ ดังนั้น Holiday คือการพักผ่อนเนื่องมาจากวันหยุดทางศาสนาซึ่งยึดถือวันอาทิตย์จะต้องเข้าโบสถ์ หลังจากนั้นก็พักผ่อน หรือเรียกว่า การพักผ่อนหลังพิธีทางศาสนา

การเดินทางไปเพื่อเหตุผลทางศาสนามีหลักฐานเด่นชัดในสมัยกลาง (Middle Age) โดยพิจารณาได้จากการเดินทางรอนแรม (ฮุจดงค์) ของสาวกทางศาสนาไปยังสถานที่สักการะบูชาต่าง ๆ

จุดประสงค์ในการเดินทางในสมัยกลางมีมากมายหลายแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้เดินทาง เช่น นักเทศน์เดินทางเพื่อชื่อเสียง (Prestige) และโชคลาภ พ่อค้าเดินทางเพื่อแสวงหาโอกาสทางการค้าใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังมีการเดินทางเพื่อสุขภาพ เป็นการเดินทางเพื่อธุรกิจทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีการพัฒนาการเดินทางจากเพื่อธุรกิจมาเป็นการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินและการท่องเที่ยว (Pleasure) มากขึ้นในศตวรรษที่ 19

4.2 การท่องเที่ยวสมัยยุคกลาง

ช่วงตอนต้นของสมัยกลาง (Middle Ages ค.ศ. 500-1500) นักประวัติศาสตร์เรียกขานกันว่าเป็น ยุคมืด (Dark Ages) เป็นยุคที่ประเทศต่าง ๆ เกิดกรณีพิพาทและทำสงครามแย่งชิงอำนาจกัน อีกทั้งยังเป็นระยะเวลาของการสิ้นสุดของอาณาจักรโรมันและเริ่มเข้าสู่ความนิยมในคริสต์ศาสนา เกิดสงครามแย่งชิงดินแดน ราษฎรถูกกดขี่ ศีลธรรมเสื่อม ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้คนต้องอพยพย้ายถิ่น ในช่วงยุคกลางตอนปลาย พ่อค้าเริ่มเดินทางค้าขายระหว่างแหล่งการค้า

ในยุคนี้ การเดินทางท่องเที่ยวเป็นกลุ่มได้เริ่มขึ้นครั้งแรกที่เวนิส เพื่อเดินทางไปยังดินแดนศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา (Holy Land) มีการคิดค่าใช้จ่ายในการเดินทางรวมเบ็ดเสร็จ ทั้งค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารและไวน์ ค่าล่อ (ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง) และค่าติดสินบนเพื่อป้องกันความล่าช้าและความสับสนในการขนส่งที่บ่อนทำลาย ซึ่งการจัดการเดินทางเป็นกลุ่มนี้ ได้ก่อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้คำนึงถึงการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

เอกสารการท่องเที่ยวภายในประเทศเรื่องแรก ได้แก่ บทกวีเรื่อง “นวนิยายแห่งแคนเทอร์เบอรี” (The Canterbury's Tales) ของ “เจฟฟรีย์ โชลเซอร์” (Geoffrey Chaucer) นักประพันธ์ชาวอังกฤษ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ. 1340-1400 เหตุจูงใจในการเดินทางของ โชลเซอร์ และเพื่อนฝูงอีก 30 คน คือ การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในบทกวีเรื่องนี้ โชลเซอร์ได้เล่าถึงการเดินทางจากเมืองเซาท์วาร์ก (Southwark) ซึ่งอยู่ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำเทมส์ ไปยังที่ฝั่งศพของ “โทมัส เบ็กเกต” (Thomas Becket) ผู้ยอมตายอย่างกล้าหาญที่เมืองแคนเทอร์เบอรี ความจริงเรื่องนี้ไม่มีเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแต่ ๆ และภูมิประเทศที่ได้พบน้อย ส่วนมากเป็นนิทานเรื่องเล่า แต่ความสำคัญของนวนิยายแห่งแคนเทอร์เบอรีนี้ยัง

คงอยู่กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความปรารถนาของนักท่องเที่ยวเมื่อ 600 ปีมาแล้วที่จะต้องทำให้การเดินทางเป็นสิ่งที่เพลิดเพลินและมีความสุขด้วย

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 นี้ การตีพิมพ์สิ่งพิมพ์และหนังสือที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวทำให้เกิดการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ และมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้ที่รักการอ่าน มีความรู้สึกอยากเดินทางท่องเที่ยวไปยังดินแดนที่ห่างไกลออกไป ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องที่ได้รับการแปลพิมพ์ออกเผยแพร่หลายภาษา ได้แก่ หนังสือชื่อ “การเดินทางของเซอร์จอห์น แมนด์วิลล์ล์” (Sir John Mandvilles: Travel) ซึ่งตีพิมพ์ ใน ค.ศ. 1357 เป็นหนังสือที่บรรยายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังดินแดนอันไกลแสนไกลถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในช่วงกลางมัธยมสมัย การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบมากขึ้น แยกย่อยเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ พ่อค้า นักศึกษา ผู้แสวงบุญ เป็นต้น รวมทั้งความนิยมเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนต่างประเทศมากขึ้น เช่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ชาวเยอรมันนิยมไปศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียงในประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ และอิตาลี ด้วยแรงจูงใจ ความปรารถนาที่จะได้สัมผัสโลกภายนอกในการเดินทางท่องเที่ยวและผจญภัย

หลังจากยุโรปตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโรมัน เทศกาลการแสดงสินค้ากลายเป็นแหล่งรวมหรือพบปะกันของชาวยุโรป จาก 4 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เบลเยียม รัสเซียและเยอรมนี ซึ่งในยุคกลาง ประชาชนในยุโรปมีความสนใจเรื่องการค้าขายมากขึ้น ทำให้กิจกรรมการจัดเทศกาลแสดงสินค้าเกิดขึ้นทั่วไป ทั้งที่เมืองทรอยส์ (Troyes) สาธารณรัฐตุรกี เมืองที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับแหล่งงู้นและเป็นศูนย์กลางทางการค้าของยุโรป งานประจำปี ที่เมืองแซงต์เดนิส (Saint Denis) เมืองของปีแอร์ (Centre Pierre) และเมืองเอ็กซ์-ลาซาเปล (Aix-La-Chapelle) ในประเทศฝรั่งเศส เมืองแฟรงก์เฟิร์ตในประเทศเยอรมนี การจัดงานแสดงสินค้า การแลกเปลี่ยนสินค้าดังกล่าวได้กลายเป็นสถานที่ที่สำคัญในการเชิญชวนนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวและชมสินค้า จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ (นิตยสาร ศิลปเสรรู, 2560: 22-23)

4.3 การเดินทางท่องเที่ยวสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (The Renaissance)

การศึกษาการเดินทางท่องเที่ยวสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ซึ่งเป็นสมัยแห่งการค้นหา ทำให้เกิดวิทยาการต่าง ๆ มากมาย ความรู้ต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาแล้วตั้งแต่ยุคโบราณ เช่น อียิปต์ กรีก โรมัน รวมทั้งสมัยกลาง ได้ถูกนำมาศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง จนเกิดวิทยาการใหม่ ๆ

แตกแขนงมากมายทุกสาขา ซึ่งชาวยุโรปในสมัยนั้นมีเสรีภาพในการศึกษาค้นคว้าวิทยาการในสาขาและแง่มุมที่แต่ละบุคคลสนใจ ทำให้วิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่ค้นพบในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการเป็นรากฐานที่มั่นคง ก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าอย่างลุ่มลึกต่อเนื่องในยุคสมัยใหม่ จึงทำให้วิทยาการสมัยใหม่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการระหว่างสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการกับสมัยใหม่มีความต่อเนื่องเป็นเนื้อเดียวกัน ผู้ศึกษาต้องศึกษาอย่างเข้าใจจึงจะมีความชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงจากสมัยหนึ่งเข้าสู่สมัยหนึ่ง (दनัยไชยทอง, 2547: 20-26)

1. ความเจริญในด้านธุรกิจ ในช่วงระยะปลายสมัยกลางได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขึ้นในยุโรปตะวันตกอย่างช้า ๆ การเปลี่ยนแปลงจากการผลิตทางเกษตรกรรมมาเป็นการพาณิชย์ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา การพาณิชย์ในยุโรปฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะระหว่างสงครามครูเสด เมืองทางภาคเหนือของอิตาลีคือเวนิส เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของยุโรป ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 13-15 เวนิสได้ชื่อว่าเป็นราชินีแห่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เพราะมีเรือสินค้าจำนวนมากและมีลูกเรือถึง 30,000 คน

2. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ยุโรปมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการแลกเปลี่ยนสินค้าและแรงงาน การจ้างงาน หรือการให้เช่าที่ดินและอุปกรณ์ การทำกิจกรรมแล้วตอบแทนด้วยผลผลิต มาเป็นระบบใหม่ที่เป็นระบบเงินตรา ระบบเศรษฐกิจนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสังคมยุโรปค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากสมัยกลาง เข้าสู่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการประมาณ ค.ศ. 1500 เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ เพื่อก้าวสู่ยุคใหม่ อิทธิพลของขุนนางถูกล้มล้าง ระบบอภิชนชาติโดยยุคใหม่และชนชั้นกลางเป็นชนชั้นใหม่ในสังคม มีความร่ำรวย มีค่านิยมใหม่ ๆ มีความสัมพันธ์ และพึ่งพาอาศัยกันระหว่างกษัตริย์ผู้ปกครองประเทศและประชาชน การค้า การพาณิชย์เจริญรุ่งเรือง ยุโรปเป็นศูนย์กลางคุมเศรษฐกิจของโลก

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นช่วงเวลาที่การท่องเที่ยวในยุคสมัยใหม่กำลังเริ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีอาณานิคมเกิดขึ้นจากการสำรวจของโคลัมบัส (Columbus) และมาเจลแลน (Magellan) กิจกรรมการท่องเที่ยวในสมัยใหม่ตอนต้น ยังคงมีขอบเขตอยู่บริเวณยุโรป ธรรมเนียมของชนชั้นสูง พ่อค้าและชนชั้นผู้ประกอบการวิชาชีพ (Professional Classes) ได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งคล้ายคลึงกับชาวโรมันที่ประสบความสำเร็จเมื่อนับย้อนไป 1,500 ปี มีวิลล่าเกิดขึ้นอีกทั่วชนบทในประเทศอิตาลี มีการสร้างบ้านพักตากอากาศใหม่ ๆ ปรับปรุงเทคโนโลยีการคมนาคมเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางระยะไกลภายในยุโรป การเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มขึ้นที่ละน้อยจนทั่วยุโรป ดังนี้

1) การเดินทางในสมัยแห่งการค้นพบ (Age of Discovery) ปัจจัยที่ทำให้ชาวยุโรป เริ่มออกแสวงหาและค้นพบดินแดนใหม่ คือการไม่พอใจการผูกขาดทางการค้าของชาวเวนิสในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และของชาวมุสลิมตามเส้นทางการค้าทางบก รวมทั้งความต้องการในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในโลกตะวันออก คนในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการชอบการผจญภัยและการค้า นักเดินเรือชาวยุโรปได้เดินเรือเสี่ยงภัยเพื่อแสวงหาเส้นทางเดินเรือใหม่ ๆ และการค้นพบดินแดนใหม่ การเดินเรือต้องใช้ระยะเวลายาวนานและใช้เงินทุนสูง นักเดินเรือส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลชาติต่าง ๆ 4 ชาติ ที่ตั้งอยู่ ริมฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติก ได้แก่ สเปน โปรตุเกส อังกฤษ และฝรั่งเศส

2) การสำรวจทางทะเลระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะแรก เป็นสมัยแห่งการค้นพบ ชาวตะวันตกพยายามเดินเรืออ้อมแหลมกู๊ดโฮป ทวีปแอฟริกาไปยังมหาสมุทรอินเดีย เพื่อไปติดต่อกับอินเดียและจีน

ระยะที่สอง เป็นการค้นพบโลกใหม่ โดยใช้เส้นทางเดินเรือในมหาสมุทรแอตแลนติก ซึ่งแบ่งออกเป็นเส้นทางหลายสายในการค้นพบทวีปอเมริกาเหนือและทวีปอเมริกาใต้ เช่น การใช้เส้นทางสายตะวันตกเฉียงเหนือ โดย จอห์น แคบอต (John Cabot) ไปยังดินแดนแลบราดอร์ นิวฟันด์แลนด์ เส้นทางสายตะวันตกเฉียงใต้ โดย อเมริโก เวสปุชชี และ เซบาสเตียน แคบอต ไปสำรวจชายฝั่งตะวันออกของอเมริกาใต้

ระยะที่สาม เป็นการเดินทางเพื่อรู้จักมหาสมุทรแปซิฟิก นักเดินเรือของสเปน เฟอร์ดินานด์ มาเจลลัน เดินทางจากทางด้านตะวันตกของทวีปอเมริกา ไปยังด้านตะวันออกของทวีปเอเชีย เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางที่เชื่อมอาณาจักรของสเปน ระหว่างเม็กซิโกและฟิลิปปินส์

inspiration starts here

ส่วนเส้นทางสายเดิม จากมหาสมุทรอินเดียไปยังมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนักสำรวจแล้วยังมีพ่อค้าและบาทหลวง ซึ่งเดินทางเพื่อเผยแผ่ศาสนาในประเทศจีน และประเทศญี่ปุ่น

นักเดินทางดังกล่าวมีเป้าหมายในการเดินทางต่างกัน แต่ในส่วนที่เหมือนกันคือ ได้มีความรู้และประสบการณ์จากเส้นทางที่สำรวจ และดินแดนใหม่ที่พบทั้งลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศ ทำให้การเดินทางเหล่านั้นนอกจากได้ความรู้และประสบการณ์แล้วยังได้ความสนุกสนานและการผจญภัยอีกด้วย

3) การท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (Grand Tour) การท่องเที่ยวขนาดใหญ่ หรือแกรนด์ทัวร์ เป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมระหว่างสมัยกลางและสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นการท่องเที่ยวที่คนหนุ่มจากชนชั้นสูงในสหราชอาณาจักร และประเทศอื่นในยุโรปตอนเหนือเดินทาง

ไปทั่วภาคพื้นยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวขนาดใหญ่เป็นที่นิยมครั้งแรกในกลางศตวรรษที่ 16 และหมดความนิยมไปประมาณต้นศตวรรษที่ 1800 เนื่องจากผลของสงครามโปเลียน (Napoleonic War)

ก. เส้นทางของการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ มีมหานครปารีสเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญ เมืองแรกของนักท่องเที่ยว หลังจากนั้นใช้เวลาหนึ่งปีหรือมากกว่านั้นในการไปเยือนเมืองสำคัญของประเทศอิตาลี ได้แก่ ตูริน (Turin) มิลาน (Milan) ฟลอเรนซ์ (Florence) โรม (Rome) เนเปิล (Naples) และเวนิส (Venice)

ข. ความนิยมของการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ถึงแม้ว่าอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของมลรัฐอิตาลีจะตกต่ำประมาณต้นศตวรรษที่ 1600 ก็ตาม เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นที่นิยมของนักเดินทาง ในการเยี่ยมชมศิลปะแบบเรอแนซองส์และศิลปะโรมัน ซึ่งยังเป็นรูปแบบวัฒนธรรมมาตรฐานของยุโรปในภาพรวม ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่ไปยังแหล่งวัฒนธรรมเหล่านี้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสังคมนิยมเดียวกับชนชั้นสูง ซามูเอล จอห์นสัน (Samuel Johnson) นักประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ของอังกฤษ ประพันธ์ไว้ใน ค.ศ. 1776 ว่า “ชายใดที่ไม่ได้ไปเยือนอิตาลี ต้องถูกมองว่าเป็นคนด้อยการศึกษาที่ไม่ได้สัมผัสในสิ่งที่ชายชาติที่พึงเห็นการท่องเที่ยวขนาดใหญ่เป็นการได้เห็นฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ศาสนาของพวกเราทุกคน กฎหมายของพวกเราทุกคน ศิลปะเกือบของพวกเราทุกคน ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นมาจากฝั่งเมดิเตอร์เรเนียน”

ค. ปริมาณของนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ทาวเนอร์ (Towner) ได้ประมาณว่าชนชั้นสูงของอังกฤษจำนวน 15,000 - 20,000 คนเข้าร่วมเดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ระหว่างกลางศตวรรษที่ 1,700 อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจเหล่านี้ยังมีผู้ติดตามเป็นครั้งคราว แม็คเคเทคก์ และอาจารย์ผู้สอน ฯลฯ นอกจากชนชั้นสูงแล้ว ยังมีชนชั้นกลางที่เดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ใช้เวลาในการท่องเที่ยวแต่ละแหล่งท่องเที่ยวที่น้อยกว่าชนชั้นสูง ประชากรชาวอังกฤษ 7-8 เปอร์เซ็นต์ ได้เดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 18 แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่คงอยู่ตลอดสมัยนี้

ง. ค่านิยมในการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ผู้เดินทางท่องเที่ยวขนาดใหญ่จะมีมิตรสหายเป็นชนชั้นสูงทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมทั่วทวีปยุโรป อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวขนาดใหญ่มีผลกระทบต่อสหราชอาณาจักรในด้านวัฒนธรรมและสังคม ที่มีความโน้มเอียงในการรับแนวคิดและสินค้าที่นำมาจากการท่องเที่ยวขนาดใหญ่อย่างกว้างขวาง อย่างน้อยผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวชนิดนี้ ทำให้ประเทศมหานครที่เป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว สามารถขายบริการนำเที่ยวและสินค้าของที่ระลึกได้

4) บ่อน้ำแร่ (SPA) น้ำแร่มีประโยชน์ในการรักษาโรค นับเวลาย้อนไปในสมัยอาณาจักรกรีกและโรมัน การอาบน้ำแร่เป็นที่นิยมของประชาชนในยุคสมัยดังกล่าวเป็นอย่างมาก เช่น บ่อน้ำแร่ที่เมืองบัท (Bath) ซึ่งอยู่ในสหราชอาณาจักรในปัจจุบัน ในสมัยกลางจักรวรรดิออตโตมาน (Ottoman Empire) ได้ให้การสนับสนุนการบริหารจัดการบ่อน้ำแร่ภายในทวีปยุโรป บ่อน้ำแร่หลายร้อยบ่อทำให้เกิดความมั่งคั่งขึ้นในยุโรปและสหราชอาณาจักร ในกลางศตวรรษที่ 19 อย่างไรก็ตามบ่อน้ำแร่จำนวนมากมีขนาดจำกัดและไม่เพียงพอสำหรับรับนักท่องเที่ยวในปริมาณมากได้ บ่อน้ำแร่ในพื้นที่อื่น ๆ เช่น บ่อน้ำแร่คาร์ลส์แบด (Karlsbad) ปัจจุบันอยู่ในสาธารณรัฐเช็ก (Czech Republic) วิชี (Vichy) ในฝรั่งเศส และบาดิน (Baden) ในเยอรมนีได้รับการดูแลอย่างดีจนถึงทุกวันนี้ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดตั้งบ่อน้ำแร่ คือ ลักษณะพื้นที่และขนาดของบ่อน้ำแร่ ตลอดจนการคมนาคม พื้นที่ในเขตเมือง และคุณภาพพออนไอออนของผู้ให้บริการ

5) การท่องเที่ยวชายทะเล (Seaside Resorts) ต้นทศวรรษที่ 1800 การจัดการท่องเที่ยวได้กระจายโอกาสในการเดินทางท่องเที่ยวให้แก่ชนชั้นล่างในสังคมหรือชนชั้นกรรมมาชีพของสหราชอาณาจักรและบางประเทศในยุโรปตะวันตก ทั้งนี้เพราะมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ในยุโรปตะวันตก การปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มขึ้นในสหราชอาณาจักรในกลางทศวรรษที่ 1700 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบทและสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรม ความแออัดของเมืองและสภาพการทำงานมีผลทำให้เกิดความต้องการการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวชายทะเลจึงเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าว แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ตั้งอยู่ภายในระยะทาง 160 กิโลเมตรระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและที่อยู่อาศัย จึงทำให้นักท่องเที่ยวระดับนี้สามารถไปท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวชายทะเลสามารถบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมากว่าการท่องเที่ยวแบบอาบน้ำแร่ ซึ่งมีพื้นที่จำกัดรองรับได้เฉพาะนักท่องเที่ยวระดับสูงเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวชายทะเลมีพื้นที่กว้างขวางจึงสามารถบริการนักท่องเที่ยวได้ทุกระดับ

ก. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวชายทะเล แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังชายทะเลได้รับความนิยมอย่างสูงในกลางศตวรรษที่ 18 นักท่องเที่ยวนิยมอาบแดดและดื่มน้ำทะเลเพื่อรักษาโรคหลายชนิด มีบ้านพักตากอากาศชายทะเลเช่นที่ ไบรตัน (Brighton) และสคาโบโร (Scarborough) เป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลที่มีชื่อเสียง ข้อดีของการท่องเที่ยวชายทะเลคือ ทะเลไม่มีขอบเขตจำกัด สามารถขยายชายฝั่งได้ยาวและกว้างไกล

ข. ปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้การท่องเที่ยวชายทะเลสามารถเข้าถึงชนชั้นกรมาชีพได้ คือ การสร้างทางรถไฟเชื่อมเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ซึ่งสร้างในทศวรรษที่ 1830 และ 1840 เนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระจายจากสหราชอาณาจักรไปยังทวีปยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย ความต้องการการท่องเที่ยวชายทะเลของชนชั้นกรมาชีพอยู่ในลักษณะเดียวกัน และมีกระบวนการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทำนองเดียวกัน คือการสร้างทางรถไฟเชื่อมชายทะเลที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกาคือ แอตแลนติกซิตี (The Atlantic City) กับฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia) ใน ค.ศ. 1878

ประเทศออสเตรเลียมีสถานที่ตากอากาศชายทะเล เช่น กลีเนล (Glennel) และเซนต์คิลดา (St. Kilda) ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปลายทศวรรษที่ 19 เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองซิดนีย์ (Sydney) แอดิเลด (Adelaide) และเมลเบิร์น (Melbourne) โครงสร้างของสถานที่ตากอากาศชายทะเลของประเทศออสเตรเลียเลียนแบบจากสหราชอาณาจักร สถานที่ตากอากาศของพอร์ตเมลเบิร์น (Port Melbourne) ได้รับความนิยมเหมือนกับโบรันทันที่ได้สมญาว่า “Brighton-on-the Bank”

6) โทมัส คูก (Thomas Cook) โทมัส คูก เป็นบริษัทนำเที่ยวบริษัทแรกในยุคทองของการท่องเที่ยวสมัยใหม่ การท่องเที่ยวขยายออกเป็นอุตสาหกรรม แม้ว่าจะต้องใช้เวลาราว 150 ปี สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กว้างขวางทั่วโลก จากการทำ โทมัส คูก เป็นผู้สอนศาสนา และห่วงใยในจริยธรรมที่ลดน้อยลงของชนชั้นกรรมกรชาวอังกฤษ โทมัส คูก ได้เช่ารถไฟเหมาขบวน และนำกรรมกรจากโรงงานอุตสาหกรรมเดินทางไปยังชนบท การนำเที่ยวครั้งแรกคือการนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวในวันเดียวแล้วกลับจาก เลสเตอร์ (Leicester) ไปยังลัฟเบอร์โรว์ (Loughborough) เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1841 จึงกล่าวได้ว่าการนำเที่ยวของโทมัส คูก ครั้งนี้เป็นการเริ่มต้นยุคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกและเขาได้จัดตั้งบริษัทนำเที่ยวที่มีชื่อเสียงว่า Thomas Cook & Son การท่องเที่ยวลักษณะนี้ค่อย ๆ ขยายตัวอย่างช้า ๆ ตามจำนวนนักท่องเที่ยว โทมัส คูก ได้นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ ใน ค.ศ. 1845 โทมัส คูก จัดรายการนำเที่ยวเป็นประจำจากเมืองเลสเตอร์ไปลอนดอน ใน ค.ศ. 1863 ได้จัดรายการท่องเที่ยวต่างประเทศรายการแรก จากสหราชอาณาจักรไปเทือกเขาแอลป์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (The Swiss Alps) และใน ค.ศ. 1872 ได้จัดรายการท่องเที่ยวรอบโลกเป็นครั้งแรก ไปยังประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร กล่าวได้ว่าการนำเที่ยวของโทมัส คูก เป็นการเริ่มนำเที่ยวไปต่างประเทศ ถึงแม้การท่องเที่ยวระหว่างประเทศยังคงอยู่ในกลุ่มของชนชั้นร่ำรวยก็ตาม

ใน ค.ศ. 1851 โทมัส คูกได้จัดนิทรรศการอันยิ่งใหญ่หรือ “Great Exhibition” ที่มหานครลอนดอน โดยแสดงนวัตกรรมต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลูกค้าจำนวน 160,000 คน ที่ได้รับบริการต่าง ๆ ดังนี้

ก. การท่องเที่ยวในรูปแบบของจ่ายก่อน ซึ่งรวมค่าบริการทั้งหมด ได้แก่ ค่าเดินทาง สถานพักผ่อน มัคคุเทศก์ อาหาร และการบริการอื่น ๆ

ข. บริการนำเที่ยวตามเวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้

ค. ผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง

ง. การนำเที่ยวในราคาย่อมเยาที่เน้นการให้บริการต่อคนส่วนใหญ่

โทมัส คูก มีความเชี่ยวชาญในการวางรากฐานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ในการจัดการท่องเที่ยวเหมาจ่ายในยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม เขาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้บุกเบิกการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ระบบการท่องเที่ยวในยุคสมัยโทมัส คูก นั้น มีนวัตกรรมทางการท่องเที่ยว การติดต่อและการคมนาคมโดยใช้รถไฟ เรือกลไฟ และโทรเลขเท่านั้นที่ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นับได้ว่าโทมัส คูก ได้วางรากฐานการท่องเที่ยวเหมาจ่ายของยุคสมัยใหม่ในการท่องเที่ยว และเป็นผู้เปิดโอกาสให้ชนชั้นกรรมาชีพได้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ของตนเองจากการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อนำประสบการณ์เหล่านี้มาพัฒนาคุณภาพชีวิต

7) สมัยหลังจากโทมัส คูก (ค.ศ. 1880 – 1950) จากการที่โทมัส คูก ได้วางหลักการและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งตั้งแต่ทศวรรษที่ 1870 อย่างไรก็ตามความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระยะแรกซึ่งเป็นการท่องเที่ยวภายในประเทศของประเทศอุตสาหกรรม เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก และออสเตรเลีย สำหรับสหรัฐอเมริกา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในมลรัฐแคลิฟอร์เนียและโคโลราโด ซึ่งมีผลจากมีการปิดพรมแดนในทศวรรษที่ 1890 และปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลของประชาชนเพิ่มขึ้น สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในสหราชอาณาจักรมีความเจริญรุ่งเรืองเช่นเดียวกัน ใน ค.ศ. 1911 ชาวอังกฤษประมาณ 55 เปอร์เซ็นต์เดินทางท่องเที่ยวชายทะเล และ 20 เปอร์เซ็นต์ของนักท่องเที่ยวพักผ่อนในบ้านพักตากอากาศชายทะเล

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศเจริญเติบโตในระยะหลังสมัยของโทมัส คูก เป็นช่วงเวลาต้นยุคสมัยใหม่ ซึ่งปริมาณการท่องเที่ยวต่างประเทศน้อยกว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งนี้เพราะชนชั้นกลางและชนชั้นทำงานเท่านั้นที่เดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศของตน เช่น การท่องเที่ยวระหว่างแคนาดาและสหรัฐอเมริกา และระหว่างฝรั่งเศสและเบลเยียม

ระหว่าง ค.ศ. 1880 และ 1950 มีปัจจัยสำคัญสองประการที่มีผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และภายในประเทศทั่วโลกต้องหยุดชะงัก คือ การเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในทศวรรษที่ 1890 และ 1930 และการเกิดสงครามโลกขึ้น 2 ครั้ง คือสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1914-1918 อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโตอีกในทศวรรษที่ 1920 แต่ต้องหยุดชะงักเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมากของโลกในทศวรรษที่ 1930 และเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ใน ค.ศ. 1939-1945 หลังจากสงครามครั้งนี้ไม่มีสงครามและสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่จะเป็นอุปสรรคจนทำให้ความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหยุดชะงัก

5. วิวัฒนาการการท่องเที่ยวในประเทศไทย

วิวัฒนาการการเดินทางและท่องเที่ยวไทย มีดังนี้ (ทิพวรรณ พุ่มมณี, 2554)

5.1 การเดินทางและท่องเที่ยวสมัยกรุงสุโขทัย

กรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1780-1981) ราชธานีแห่งแรกของสยามประเทศ ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง สุโขทัยเจริญรุ่งเรือง ไพร่ฟ้าประชาชนมีความเป็นด้อยูดี บ้านเมืองเป็นปกติสุข ประชาชนมีอิสระในการประกอบสัมมาชีพ ดังคำที่กล่าวว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลูทางเพื่อนจูงวัวไปค้า ชีม้าไปขาย ใครจักใครค้าช่างค้า ใครจักใครค้าม้าค้า” สุโขทัยมีเตาเผาเครื่องสังคโลกที่เรียกว่า “เตาทูเรียง” เพื่อผลิตเครื่องสังคโลกไปขายต่างบ้านต่างเมือง พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเคยเสด็จไปเมืองจีนถึง 2 ครั้ง ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.1837 ในสมัยของพระเจ้าหงวนลีโจฮ่องเต้ และครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.1843 ในสมัยพระเจ้าหวนเซ่งจง ทั้งเสด็จไปล้านนาเพราะเป็นพระสหายร่วมสำนักศึกษากับพญาเม็งรายแห่งเมืองเชียงใหม่ และพญาจางเมืองแห่งเมืองพะเยา ดังปรากฏหลักฐานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ที่เชียงใหม่ และเมื่อคราวเสด็จไปเมืองนครศรีธรรมราช ได้รับพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์มาเผยแพร่ที่กรุงสุโขทัย และสร้างศาสนสถานสำคัญหลายแห่ง ต่อเนื่องมาถึงสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทย พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก มีการสร้างศาสนสถานและพระพุทธรูปที่งดงาม ถือเป็น

ยุคทองของศิลปะแบบสุโขทัย ประชาชนเลื่อมใสในพุทธศาสนา มีการเดินทางเพื่อสักการะบูชาพระบรมธาตุ พระพุทธรูป และประกอบพิธีทางศาสนา นอกเหนือจากการเดินทางเพื่อการเมืองการปกครอง และการค้าขาย ในสมัยสุโขทัยมีการเดินทางติดต่อค้าขายกับจีน ญี่ปุ่น และเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยทางเรือสำเภา

5.2 การเดินทางและท่องเที่ยวสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในตอนปลายสมัยสุโขทัย อำนาจทางการเมืองเปลี่ยนมาสู่กรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) บริเวณที่ราบลุ่มเจ้าพระยาตอนล่างซึ่งเป็นแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร การค้าขาย และด้านยุทธศาสตร์ เพราะมีแม่น้ำล้อมรอบ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี สามารถเป็นแนวป้องกันทางธรรมชาติได้ดี และเป็นเส้นทางติดต่อค้าขายกับหัวเมืองและต่างประเทศ โดยชาวโปรตุเกสเป็นชนชาติแรกที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและเริ่มตั้งถิ่นฐานที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 และสมัยต่อมา มีการส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีและติดต่อค้าขายกับหลายประเทศ มีชาวต่างชาติทั้งโปรตุเกส ฮอลันดา ญี่ปุ่น อังกฤษ และฝรั่งเศส เดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยาด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ อาทิ เพื่อการค้าขาย เจริญสัมพันธไมตรี เผยแพร่ศาสนา เป็นทหารช่วยรบ และหลายคนได้รับราชการ อาทิ ยามาตา นากามาซา ได้เป็นที่ออกญาเสนาภิมุขในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม คอนแสตนติน ฟอลคอน ได้เป็นเจ้าพระวิชาเยนทร์ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองยาวนานถึง 417 ปี มีปราสาทราชวัง วัดวาอารามงดงาม พระมหากษัตริย์แทบทุกพระองค์ ทรงโปรดการเสด็จทางไกลเพื่อการเมืองการปกครอง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อนมัสการศาสนสถาน ดังที่พระเจ้าปราสาททองทรงสร้างพระราชวังบางปะอินไว้เป็นพระราชนิเวศน์ ในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมได้พบรอยพระพุทธบาทที่สระบุรี และได้เสด็จไปนมัสการจนเป็นประเพณีสืบต่อกันมา โดยการคมนาคมกับเมืองชั้นในนิยมใช้ทางเรือเป็นหลัก และมีกิจกรรมเฉลิมฉลองอย่างสนุกสนานตลอดปี แต่ด้วยการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการแบ่งชนชั้นเป็นระบบศักดินา ทำให้การเดินทางและกิจกรรมส่วนใหญ่จำกัดอยู่ในกลุ่มบุคคลชั้นสูง

5.3 การเดินทางและท่องเที่ยวสมัยกรุงธนบุรี

กรุงธนบุรีเป็นที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วบริเวณ ช่วง พ.ศ. 2100 ไทยเริ่มมีการติดต่อค้าขายทางทะเลมากขึ้น ต่อมาสมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดฯ ให้ยกเป็นเมืองหน้าด่าน พระราชทานนามว่า “ธนบุรีศรีมหาสมุทร” นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า “ธนบุรี” ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์

มหาราช เมืองธนบุรีได้ทวีความสำคัญเป็นเมืองท่าพักเรือต่างชาติที่เดินทางระหว่างกรุงศรีอยุธยา และโปรตุเกส ให้ปรับปรุงเมืองสร้างป้อมวิไชยประสิทธิ์และป้อมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อป้องกันข้าศึกที่มาจากทะเล มีทหารต่างชาติ คือโปรตุเกสและฝรั่งเศสจำนวนหลายร้อยมาประจำที่ป้อม ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้สำเร็จ ทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยามีสภาพทรุดโทรมมาก ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับคืนสภาพเดิมได้ จึงทรงสร้างราชธานีใหม่ขึ้นที่กรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325) ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ทรงราชธานูปภาพทรงแสดงเหตุผลที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกธนบุรีเป็นที่ตั้งราชธานีแห่งใหม่ไว้ว่า เป็นเพราะกรุงธนบุรีอยู่ไม่ไกลจากกรุงศรีอยุธยานัก การมีอำนาจอยู่ที่เมืองธนบุรีน่าจะทำให้ฐานะของธนบุรีมีอำนาจไม่ต่างจากการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งกรุงธนบุรีตั้งอยู่บริเวณน้ำลึกใกล้ทะเล ถ้าข้าศึกไม่มีกองทัพเรือเป็นกำลังด้วยแล้วก็ยากที่จะตีกรุงธนบุรีได้ นอกจากนี้กรุงธนบุรียังติดปากน้ำ สามารถกันมิให้หัวเมืองเหนือที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ ซึ่งอาวุธยุทธภัณฑ์จากการค้าทางทะเลกับต่างประเทศได้ ขณะเดียวกันกรุงธนบุรีจะได้เปรียบและทำการค้าทางทะเลได้สะดวก เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างกำลังทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ผู้คนในสมัยนี้จึงนิยมเดินทางโดยเรือและติดต่อค้าขายกับหัวเมืองใกล้เคียงหรือประเทศจีน อินเดีย ผู้คนที่เคยแตกแยกออกจากกรุงศรีอยุธยาก็กลับมารวมตัวกันจนสามารถขับไล่พม่ากอบกู้เอกราชกลับคืนมาได้

5.4 การเดินทางและการท่องเที่ยวสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงราชาภิเษกขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. 2325 ด้วยเหตุผลที่ว่า มีชัยภูมิเหมาะสมกว่ากรุงธนบุรีและสามารถขยายเมืองออกไปได้อย่างกว้างขวาง ทรงสร้างพระราชวังและบูรณะวัดวาอารามจำนวนมาก ทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญจากหัวเมืองมาประดิษฐานที่วัดในเมืองหลวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อมาได้สืบทอดการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีการสร้างวัดประจำรัชกาลและวัดหลวง (วัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง) ที่มีคุณค่าความสำคัญ และทรงดงามด้วยสถาปัตยกรรมและงานประณีตศิลป์ ดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาชม อาทิ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และวัดราชชนนีดารามวรวิหาร เป็นต้น ในด้านการพัฒนาเส้นทางคมนาคม มีการขุดคลองหลายสายรอบเมืองและเชื่อมต่อแม่น้ำ และสร้างถนน ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น

สมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2353-2366) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระปรีชาสามารถทางการช่างและศิลปะหลายแขนง พระองค์ทรงทำนุบำรุงศิลปกรรมสาขาต่าง ๆ และทรงร่วมสร้างด้วยฝีพระหัตถ์ เช่น งานสลักประตูพระวิหาร พระศรีศากยมุณีที่วัดสุทัศนเทพวราราม ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ละครฟ้อนรำหรือนาฏกรรม จนเป็นแบบอย่างมาทุกวันนี้ ทั้งเป็นกวีองค์สำคัญแห่งรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยของพระองค์ถือเป็นยุคทองของวรรณคดีไทย ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระไตรปิฎกส่งเสริมการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม วัดที่สำคัญคือวัดอรุณราชวราราม ซึ่งถือเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 2 และเป็นวัดที่มีความงดงามดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาชมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งงานศิลปะต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงอุปถัมภ์ไว้ บ้านเมืองสมัยนี้มีความสงบมากขึ้นเหมาะแก่การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทำการค้าขาย โดยแต่งสำเภาไปค้าขายกับหัวเมืองต่าง ๆ และประเทศจีน

สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367-2393) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การเดินทางค้าขายกับประเทศจีนรุ่งเรืองมาก และมีการติดต่อกับชาวตะวันตกมากขึ้น ทั้งพ่อค้าบาทหลวง โดยเฉพาะหมอดาเนียล บิช บรัคเลย์ (D.B. Bradley) ผู้เป็นทั้งแพทย์และมิชชันนารี ที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศไทยอย่างมาก เพราะนำวิชาการแพทย์แผนใหม่มาเผยแพร่ มีการปลูกฝีป้องกันโรคเป็นครั้งแรก และเป็นผู้ออกตั้งโรงพิมพ์ ที่สำคัญคือการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยให้ชาวตะวันตกรู้จัก ทั้งเจ้านาย ขุนนางยังได้รับความรู้เรื่องราวของชาวตะวันตกก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ในด้านศิลปวัฒนธรรมได้ชื่อว่าเป็นสมัยแห่งการสร้างและซ่อมแซมศาสนสถานมากที่สุด ซึ่งถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดราชนันทารามที่มีโลหะปราสาท 37 ยอด ตามแบบโลหะปราสาทที่เกาะลังกา (พ.ศ. 2387) แต่ดัดแปลงโดยมิได้สร้างด้วยโลหะและอัญมณีมีค่าเหมือนที่ลังกา บูรณะซ่อมแซมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยขยายพระอุโบสถให้ใหญ่ขึ้น สร้างวิหารพระพุทธไสยาสน์เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระพุทธไสยาสน์ พระนอนที่งดงามที่สุด รวบรวมวิทยการสาขาต่าง ๆ มาจารึกไว้บนแผ่นศิลาติดไว้ตามเสาระเบียงพระอุโบสถ วิหาร และศาลารายต่าง ๆ ทำให้วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นศูนย์รวมแห่งสรรพวิชาเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนศิลาจารึกวัดโพธิ์เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก (Memory of the World) งานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งคือการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดอรุณราชวราราม ต่อจากรัชกาลที่ 2 จนแล้วเสร็จ โดยลักษณะศิลปกรรมในรัชกาลที่ 3 เป็นพระราชนิยมแบบจีน โดยเฉพาะรูปแบบสถาปัตยกรรม เครื่องประดับตกแต่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยือน

สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการค้าขายอย่างกว้างขวางกับชาวตะวันตก และมีสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศแถบตะวันตก ทำให้ชาวต่างชาติเดินทางมาประเทศไทยมากขึ้น หลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty) เมื่อ พ.ศ. 2398 โดยเซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ราชอาณาจักรสยามทำกับสหราชอาณาจักร โดยมีสาระสำคัญในเรื่องการเปิดการค้าเสรีกับประเทศสยาม ทำให้มีการเดินเรือสินค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น พ.ศ. 2400 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราโชทัย (หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร ณ อยุธยา) เป็นล่ามหลวงไปกับคณะราชทูตที่พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปเจริญพระราชไมตรีกับสหราชอาณาจักรสมัยพระราชินีวิกตอเรีย ในการนี้หม่อมราโชทัยได้แตงนिरาชาลอนดอนเล่าถึงประสบการณ์ในการเดินทางอย่างละเอียด นับเป็นจดหมายเหตุค่ากลอนที่มีข้อมูลครบถ้วน อ่านสนุกและน่าสนใจสำหรับคนร่วมสมัยและคนรุ่นหลัง

เมื่อชาวตะวันตกเข้ามาอาศัยในพระนครจำนวนมาก ทำให้การคมนาคมทางน้ำที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอ ประกอบกับทรงเห็นว่าสยามประเทศมีถนนหนทางเป็นตรอกเล็กชอกน้อยไม่เป็นที่เจริญตา ขายหน้านานาประเทศ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลอง และสร้างถนนแบบตะวันตกเพื่อสะดวกต่อการสัญจรไปมา เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร รวมทั้งสร้างสะพาน และขุดคลองเชื่อมกรุงเทพฯ กับหัวเมืองเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเดินทาง

ทั้งพระปรีชาสามารถด้านดาราศาสตร์ซึ่งทรงศึกษาด้วยพระองค์เอง ทรงคำนวณไว้ล่วงหน้าว่าจะมองเห็นสุริยุปราคาเต็มดวง ณ ตำบลหัวอก อำเภอมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เสด็จไปทอดพระเนตรเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2411 พร้อมชาวต่างชาติที่ตามเสด็จไปชมสุริยุปราคาและท่องเที่ยวทะเลหัวหินและชะอำ ซึ่งเป็นที่นิยมของเจ้านายชั้นสูง ถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางหนึ่ง

สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2543) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การท่องเที่ยวของไทยยุคสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับต่างประเทศเริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นแบบอย่างในการเสด็จท่องเที่ยวที่เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งการเสด็จออกจากพระราชฐาน มี 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การเสด็จส่วนพระองค์เยี่ยมเยือนราษฎรทรงสดับตรับฟังทุกข์-สุขของราษฎร พร้อมกับการปรับปรุงแก้ไข ในเวลาต่อมาพระเกียรติคุณที่ทรงเสด็จไปศึกษาความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่ห่างไกล การเสด็จนี้เรียกว่า “เสด็จประพาสต้น”

2. การเสด็จเป็นทางการ ประพาสยังเมืองและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งการเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับตามสถานที่ต่าง ๆ ก่อให้เกิดการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ และหลายแห่งเป็นสถานที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ วัดและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น ถ้ำเขาหลวง มีการสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พลับพลาจตุรมุข ถ้ำพระยานครประจวบคีรีขันธ์ สวนรุกขชาติถ้ำจอมพล จังหวัดราชบุรี เขาวิังราชบุรี วัดอัษฎางค์นิมิตร ตั้งอยู่บนยอดเขาพระจุลจอมเกล้าสูงสุดของเกาะสีชัง ตามชื่อพระราชฐานบนเกาะสีชัง ซึ่งในช่วงแรกทรงโปรดที่นี้มาก เนื่องจากอากาศดี ทิวทัศน์งดงามมาก ถึงกับสร้างพระที่นั่งวิมานเมฆขึ้นที่นี้ พระราชวังบางปะอิน และวัดนิเวศน์ ถ้ำสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา น้ำตกธารเสด็จ ถ้ำคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง ฯลฯ หลายครั้งที่เสด็จในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ทรงได้รับการถวายข้อมูลสถานที่และความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวจากกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นเวลานานและเป็นที่ยกย่องว่ากรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นพระบิดาของมัคคุเทศก์ไทย

3. การเสด็จประพาสต่างประเทศ ทรงเสด็จเยือนประเทศเพื่อนบ้านหลายครั้ง และที่สำคัญคือ พ.ศ. 2430 และ พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นการเสด็จยุโรปแบบแกรนด์ทัวร์ เพื่อแสวงหามิตรประเทศ สร้างความมั่นคงแก่สยาม พระอัจฉริยภาพหลายประการเป็นที่ประจักษ์เมื่อเสด็จเยือน จนมีการตั้งชื่อสถานที่ตามพระนามจุฬาลงกรณ์หลายแห่ง ประเทศสยามยังได้ประโยชน์จากการทรงนำความรู้และสิ่งใหม่ ๆ กลับมาพัฒนาประเทศ เช่น การส่งพระโอรสและกุลบุตรชาวไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศ และทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไกลบ้าน เป็นหนังสือสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศเล่มแรกของไทยอันควรค่าแก่การอ่าน เพราะให้ความรู้หลายด้านรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับอาหาร ที่พักและการสมาคมกับชาวยุโรป และทรงมีแนวคิดในการสร้างถนนราชดำเนิน ซึ่งสวยงามมากเหมือนถนนของเซลิเซ่ ในกรุงปารีส

การขยายถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ทำให้เกิดห้างฝรั่งและแขกริมถนนเป็นที่ช้อปปิ้งของเจ้านายและชนชั้นสูงและชาวต่างประเทศ ทุกเที่ยวเมลล์มีเรือสินค้ามาเทียบท่า ยามค่ำคืน ห้างร้านต่าง ๆ จุดประทีปคึกคัก ผู้คนขวักไขว่ มีคติฆาตกรรม คือชาวตะวันตก ชื่อกัปตันสมิตมีภรรยาเป็นคนไทย เมื่อ พ.ศ. 2414 ทางกรไทยสามารถจับคนร้ายได้ในวันต่อมา และสามารถตัดสินคดีได้ในเร็ววัน คนร้ายถูกประหารชีวิต ผู้ร่วมกระทำผิดเป็นเมียของฝรั่งกำลังตั้งครรภ์ ซึ่งละเว่นโทษประหาร การตัดสินเป็นที่ชื่นชอบของฝรั่ง มีการรายงานข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ฝรั่งทั่วเอเชีย ยกย่องไทยพ้นจากสภาพป่าเถื่อนล้าหลัง

การเสด็จทางเรือรอบอ่าวไทยเป็นที่ทรงโปรดในตอนต้นรัชกาล (พ.ศ. 2415) พระบาทสมเด็จพระปิยะมหาราช เสด็จเกาะสีชังทางเรือและเริ่มสร้างพระราชวังบนเกาะสีชังเพื่อให้พระโอรสและธิดาเสด็จมาตากอากาศและพักผ่อนตามที่มีการถวายคำแนะนำ และหากเสด็จตำบลอ่างหิน แขวงเมืองชลบุรีเพื่อแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักที่สมเด็จพระบิดาทรงโปรดฯ ให้สร้างไว้ แล้วเสด็จไปบ่อน้ำร้อนบางพระ เสด็จชมการจับปลาที่ศรีราชาและทรงโปรดให้สร้างที่พักเพิ่มเติมให้ฝรั่งเช่าพัก เพื่อพักผ่อนประจำปีเป็นที่นิยมของฝรั่งในพระนคร

มีฝรั่งนักเดินเรือสร้างที่พักนักเดินเรือ (Boarding House) หลายแห่ง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ดังปรากฏโฆษณาในหนังสือบางกอกรีคอร์เดอร์ ทั้งที่ปากน้ำและตำบลคอกควาย ซึ่งต่อมามีโรงแรมสร้างใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2419 ชื่อโรงแรมโอเรียนเต็ล ซึ่งเมื่อเกิดเพลิงไหม้ตำบลคอกควาย พ.ศ. 2430 คงเหลือโรงแรมโอเรียนเต็ลดังที่เห็นในปัจจุบัน

ทรงพัฒนาประเทศโดยการสนับสนุนการท่องเที่ยวมาก นับได้ว่าเป็นยุคที่ประเทศไทยเริ่มต้นสิ่งใหม่ ๆ ตามแบบตะวันตก อันเป็นผลจากการเสด็จประพาส ได้แก่ การขนส่ง ซึ่งเริ่มต้นด้วยสัมปทานรถไฟสายกรุงเทพฯ-ปากน้ำ (พ.ศ. 2435) และ พ.ศ. 2439 มีการเดินทางรถไฟโดยสารสายแรกของไทยเอง กรุงเทพฯ-อยุธยา ขยายออกไปนครราชสีมา-ปากน้ำโพ สายใต้ กรุงเทพฯ-หัวหิน และขยายต่อไปปลายรัชกาลเป็นนครราชสีมา-อุบลราชธานี นครราชสีมา-หนองคาย-ปากน้ำโพ เด่นชัย-ลำปาง หัวหิน-ชุมพร-หาดใหญ่ และจากหาดใหญ่-ปัตเตอร์เวอร์ธ กัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์ หาดใหญ่-สุโขทัย-โก-ลก โกตาบารู-สิงคโปร์ เป็นวงกลมรอบมลายูมาพบกันที่หาดใหญ่ สายตะวันออก จากกรุงเทพฯ-อรัญประเทศ เพื่อเชื่อมต่อไปพระตะบอง-พนมเปญ ในพระนครเริ่มมีสัมปทานรถราง ซึ่งยุคแรกใช้ม้าลาก และมีรถรับจ้างเรียกว่า รถเจ๊ก การปกครองที่สามารถรักษาความสงบภายในและมั่นคงในรัชกาลนี้ ทำให้มีงานเฉลิมฉลองงานเทศกาลกันมากของประเทศ งานเฉลิมฉลองที่สำคัญ ได้แก่ งานเฉลิมพระชนมพรรษา และงานเสด็จนิวัติจากต่างประเทศ มีการสร้างสิ่งทีระลึกมากมาย งานฉลองกรุงครบ 100 ปี เมื่อ พ.ศ. 2425 และพระราชพิธีเสด็จทางชลมารค ซึ่งมี ฌูล เวย์น (Jules Verne) ไปกล่าวถึงในหนังสือ 80 วันรอบโลก ในรัชกาลนี้ แฟร์ดีน็อง เดอ แลแซปส์ (Ferdinand de Lesseps) ผู้ชุดคลองสุเอซได้ชักชวนไทยชุดคลองที่คอคอดกระ แต่ถูกอังกฤษคอยขัดขวางตลอดมา และบังคับให้ไทยกู้เงินสร้างทางรถไฟสายใต้เพื่อให้เกิดเงื่อนไขห้ามชุดคลอง จึงย้ายไปชุดคลองปานามาแทน

สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2543-2468) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. 2453 ในขณะที่เหตุการณ์ในยุโรปกำลังตึงเครียดจากภัยสงครามประเทศสยามลดการติดต่อกับยุโรปเพื่อมิให้เป็นการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ขณะเดียวกันในประเทศมีการพัฒนากิจการรถไฟถึงขีดสูงสุด สามารถต่อเชื่อมไปลำปาง-เชียงใหม่ มีเส้นทางย่อยจากชุมทางต่าง ๆ อีกหลายสาย โดยการพัฒนาของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง

การเดินทางรถไฟนานาชาติจากสิงคโปร์ ผ่านกัวลาลัมเปอร์ บัตเตอร์เวิร์ธ กรุงเทพฯ, สายกรุงเทพฯ-อรัญประเทศพนมเปญ, กรุงเทพฯ-อุดรธานี-หนองคาย ทำให้ชาวต่างประเทศที่มาปกครองเมืองขึ้นจากทุกทิศเดินทางเข้ามาเที่ยวในสยามจำนวนมาก เพราะได้รับความสะดวกครบวงจร รัชกาลนี้มีการสร้างพระราชวังสนามจันทร์ที่นครปฐมและพระตำหนักมฤคทายวันที่ชะอำ แสดงให้เห็นว่าเส้นทางรถไฟสายใต้มีความสำคัญ มีการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2464 ทำให้มีการพัฒนาขนส่งทางรถยนต์ มีการวางแผนสร้างถนนเพื่อเป็นเส้นทางหลัก แต่ก็ยังประสบปัญหาเรื่องเงินทุนและการสร้างทางรถไฟบางสาย เช่น สายใต้ และสายตะวันออก ทำให้ต้องกู้เงินจากรัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาถนนต่อมาอีกหลายสิบปี การที่กองกำลังของไทยเข้าร่วมสงคราม นอกจากกลับมาพร้อมกับความรู้เรื่องรถยนต์แล้ว ยังมีความรู้เรื่องเรื่องการบินกลับมาด้วย หลังจากที่ชาวเบลเยียม ชื่อ ชาร์ลส์ แวน เดน บอร์น ได้นำเครื่องบินปีก 2 ชั้น ชื่อ เฮนรี ฟาร์แมน มาบินโชว์ที่ราชกรีฑาสโมสร เมื่อ พ.ศ. 2454 ต่อหน้าพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นจุดเริ่มต้นที่สนพระทัยอากาศยานหนักกว่าอากาศ แต่ยังไม่ใช้ในการบินพาณิชย์เพราะเพิ่งจะมีการประดิษฐ์อากาศยานแบบนี้ได้เพียง 5 ปี โลกเริ่มมีการบินพาณิชย์นานาชาติใน พ.ศ. 2463 และหลังจากนั้นเพียง 7 ปี ได้มีการสร้างโรงงานผลิตเครื่องบินในประเทศไทย พ.ศ. 2470 ชื่อโรงงานบริพัตร นอกจากนี้กรุงเทพฯ ยังได้ชื่อว่าเป็นสนามบินที่ดีที่สุดในเอเชีย นับว่าประเทศไทยไม่เคยล้าหลังในด้านการบินมาแต่เริ่มต้น

ทรงสร้างเมืองจำลองดุสิตธานี เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่องประชาธิปไตย ซึ่งต่อมาได้ใช้พื้นที่บางส่วนของพระราชวังพญาไท เป็นโรงแรมวังพญาไท เมื่อ พ.ศ. 2469 เป็นโรงแรมประเภทในเมืองและนับเป็นโรงแรมประเภทปราสาทที่สวยงามที่สุดในเอเชีย หลังจากการสร้างโรงแรมรถไฟหัวหิน ซึ่งเป็นทั้งโรงแรมรถไฟและรีสอร์ทที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในโลก (พ.ศ. 2465 Soft Opening) โดยเปิดเป็นทางการ (Grand Opening) ใน พ.ศ. 2468 และ พ.ศ. 2470 เปิดโรงแรมราชธานี สถานีหัวลำโพง ทั้ง 3 โรงแรม ดำเนินการโดยสมเด็จพระน้องยาเธอกรมพระยากำแพงเพชรอัครโยธิน

ในขณะเดียวกัน ภาคเอกชนมีการตั้งสโมสรของชาวต่างชาติ ชื่อสโมสรยิมคานา ที่ เชียงใหม่ และที่กรุงเทพฯ ชื่อราชกรีฑาสโมสร มีภัตตาคารจีนชื่อห้อยเทียนเหลา มีร้านอาหารฝรั่งเรียกว่า กูกซ์อ็อป มีร้านกาแฟแห่งแรกของคนไทย ชื่อกาแฟรอสิงห์ ซึ่งนอกจาก จะพัฒนารถไฟ ตู้เสบียงรถไฟ โรงแรมอันเป็นแม่บทของทรัพยากรในด้านนี้แล้ว ยังทรงสั่ง พิมพ์เอกสารเกี่ยวกับเมืองไทยขึ้นเป็นครั้งแรก และมอบหมายให้กรมโฆษณาการดำเนินการ ในสมัยต่อมา

การพัฒนาการเดินทางเรือชายฝั่งเข้าสู่ระดับการทำแผนที่เส้นทางเดินเรืออย่างสมบูรณ์ เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์เป็นผู้บัญชาการกองทัพเรือ มีการ ทำแผนที่ฝั่งทะเลไทย แนวหินและเกาะแก่งต่างๆ และก่อสร้างกระโจมไฟบริเวณลัดทึบ-ระยอง ซึ่งเคยเดินเรือยาก เพราะมีเกาะแก่งมาก การตั้งฐานทัพเรือลัดทึบ กรมอุทกศาสตร์ทหารเรือ อันเป็นประโยชน์ในการเดินเรือพาณิชย์ในสมัยต่อมา

สมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2478) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้ทางราชการต้องปลดข้าราชการออก จำนวนมาก และเป็นสาเหตุหนึ่งของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 อันเป็นปีฉลองกรุงเทพฯ ครบ 150 ปี โดยคณะบุคคลที่เรียกตัวเองว่าคณะราษฎร มีการยกเลิกโรงแรมวังพญาไท เปลี่ยนเป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2476 เกิดกบฏบวรเดช พวกกบฏ ขนทหารและปืนใหญ่ขึ้นรถไฟจากนครราชสีมาเข้ากรุงเทพฯ ได้อย่างรวดเร็ว เมื่อปราบกบฏ ได้แล้วมีคำสั่งให้ระงับการสร้างทางรถไฟรางคู่ ทำให้รถไฟไทยแทบหยุดพัฒนานับแต่นั้น มา ขณะเดียวกันมีผู้นำเครื่องจักรดีเซลเข้ามาใช้ทำให้มีการใช้รถยนต์เพื่อประโยชน์ในการ วิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารไปตามแม่น้ำลำคลอง ซึ่งสะดวกกว่ารถไฟ ในบางพื้นที่การเดินทางไป ท่องเที่ยวเยี่ยมเยียนญาติมิตร พักผ่อนตามหัวเมืองจึงเพิ่มขึ้นมาก มีการให้สัมปทานเดินเรือ ในเส้นทางสำคัญหลายสาย ความวุ่นวายของการเมืองส่งผลให้ชนชั้นสูงเดินทางไปพักผ่อน เส้นทางกรุงเทพฯ-หัวหิน มากขึ้น ทรงสร้างพระราชวังไกลกังวลขึ้นที่หัวหินและมีการจัด ขบวนรถไฟพิเศษสุดลัดปาดาร์ กรุงเทพฯ-หัวหิน ส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวตากอากาศ

สมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2478-2489) พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พ.ศ. 2478 เริ่มมีการทดลองปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ กำเนิดโรงเรียน เทศบาล ให้ข้าราชการแต่งกายแบบสากล พ.ศ. 2478 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ เริ่มโครงการก่อสร้างทางหลวง 5 ปีแรก เกิดกบฏนายสิบ เมื่อเดือนสิงหาคม 2479 แต่ถูก

จับเสียก่อน มีการยิงเป้าครั้งแรกที่ป้อมพระจุลจอมเกล้าแทนการตัดคอ ที่เหลือถูกจองจำที่ เรือนจำบางขวาง (สร้างเมื่อ พ.ศ. 2472) เปิดถนน กรุงเทพฯ-สมุทรปราการ (ปัจจุบันคือ ถนนสุขุมวิท ตั้งแต่ พ.ศ. 2493) เปิดถนนกรุงเทพฯ-ดอนเมือง (ปัจจุบันคือ ถนนพหลโยธิน) กรมรถไฟซื้อกิจการบริษัทรถไฟปากน้ำจำกัด ในราคา 350,000 บาท ซื้อรถจักรกาเรตต์ อีก 2 คันสำหรับทางช่วงแก่งคอย-ปากช่อง รัฐบาลจักรล้อมิกาโต้ 8 คัน จากญี่ปุ่น

พ.ศ. 2480 เปิดเดินรถด่วนสายหาดใหญ่ (กรุงเทพฯ-ชุมทางหาดใหญ่) เพื่อสนอง ความต้องการของประชาชนชาวใต้ ที่เกินขีดจำกัดของรถด่วนสายใต้ที่จะรองรับได้ เปิดเดิน รถด่วนสายอุบล (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา-วารินทร์)

พ.ศ. 2482 พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ ลงพระนามในพระสุพรรณบัฏ ในการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็นไทย ประกาศใช้ประมวลรัษฎากรฉบับแรก เมื่อ 6 เมษายน พ.ศ. 2482 เปิดเดินรถด่วนสาย ขอนแก่น (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา-ขอนแก่น) เปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เมื่อ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2482

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้สร้างอาคารสองข้างถนนราชดำเนินกลาง คือ โรงแรมรัตนโกสินทร์และโรงแรมสุริยานนท์ เมื่อ พ.ศ. 2485 เพื่อรองรับแขกเมืองโดย ให้บริการที่ดีเยี่ยม จนมีชื่อเสียง ประกอบกับทำเลที่ตั้งในแหล่งชุมชน ต่อมากมีโรงแรมเกิดขึ้นมากมายและมีการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้โรงแรมทั้งสองลดความสำคัญลงเพราะทำเล ที่ตั้งแออัด จอแจ ขาดความสะดวกในการเดินทางและต้องหาที่จอดรถ ต่อมาสำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ให้เอกชนดำเนินการต่อโดยเปลี่ยนชื่อโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นโรงแรมรอยัล (Royal Hotel) และโรงแรมสุริยานนท์เป็นโรงแรมมาเจสติก (Majestic Hotel) โรงแรมรัตนโกสินทร์และโรงแรมสุริยานนท์แล้ว ยังมีโรงแรมในเครืออีก คือ โรงแรม บางแสน ตั้งอยู่ที่บางแสน จังหวัดชลบุรี เป็นโรงแรมตากอากาศ ปัจจุบันอยู่ในความดูแล ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

สมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2489-2559) ในสมัยรัชกาลที่ 9 การท่องเที่ยวมีความสำคัญ ต่อความเจริญก้าวหน้า ความทันสมัย ความมั่นคง และสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ ตลอดจน นำรายได้เข้าสู่ประเทศ เหตุการณ์สำคัญที่แสดงถึงการพัฒนาในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย มีสถานการณ์ที่สำคัญดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 : 116-121; การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย, 2558 : 8-16)

1. จัดประชุมของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคแปซิฟิก หรือ พาต้า (Pacific Area Travel Association: PATA) ครั้งที่ 18 ของสมาคม แต่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 24-31 มกราคม พ.ศ. 2511 ที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ การเป็นเจ้าภาพจัดประชุมพาต้าครั้งนี้ มีผลให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการโฆษณาประเทศออกไปทั่วโลกมากขึ้น

2. เดือนตุลาคม พ.ศ. 2514 มีการขยายสนามบินเชียงใหม่เป็นสนามบินนานาชาติ และวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2514 เครื่องบินจัมโบ้เจ็ต (โบอิง 747 ของสายการบิน โอ.เอ.ซี. ทดลองจอดที่สนามบินดอนเมืองเป็นครั้งแรก)

3. พ.ศ. 2519 จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ โดยได้รับความร่วมมือจาก Netherlands Institute Development Consultant นับเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศ แผนนี้ได้วางกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยอย่างมีระบบ และใช้เป็นหลักการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นได้ทั่วประเทศ

4. พ.ศ. 2523 คณะรัฐมนตรีได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น จัดงานแสดงวัฒนธรรมในภูมิภาคทั่วประเทศและภาคกลางจัดงาน “เทศกาลเที่ยวเมืองไทยและเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย” ที่สวนอัมพรเป็นครั้งแรก ต่อมางานนี้ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ได้รับความสนใจจากประชาชนไทยมาก ต่อมาได้ขยายปรับปรุงงานเป็น “งานท่องเที่ยวนานาชาติ” (International Travel Show: ITS)

5. พ.ศ. 2525 เพื่อร่วมเฉลิมฉลองงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่งเสริมการฟื้นฟู จัดงานประเพณีสู่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการทั้งการประชุมระดับประเทศและการประชุมนานาชาติ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว อาทิ ระหว่างวันที่ 15-17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 สมาคมพาต้า (PATA) เลือกประเทศไทยจัดประชุมใหญ่ประจำปี ครั้งที่ 31 และใน พ.ศ. 2539 อันเป็นปีร่วมฉลองพระราชพิธีกาญจนาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมาคมพาต้าให้ความร่วมมือจัดประชุมใหญ่ประจำปี ครั้งที่ 45 อีกครั้ง ระหว่างวันที่ 21-25 เมษายน พ.ศ. 2539

6. พ.ศ. 2530 คณะรัฐมนตรีได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 และพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 ซึ่งการประกาศปีท่องเที่ยวไทยช่วงหลังๆ ก่อให้เกิดผลดีกับประเทศมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. เดือนตุลาคม พ.ศ. 2535 องค์การยูเนสโก (UNESCO) แห่งสหประชาชาติได้ประกาศยกฐานะให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร-ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง เป็นมรดกโลก และ พ.ศ. 2536 ได้ประกาศให้แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเป็นมรดกโลกเพิ่มอีกแห่งหนึ่ง การประกาศยกฐานะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวขึ้นเป็นมรดกโลก มีผลต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ชาวไทยได้ตระหนักว่า “ท่องเที่ยวอย่าง รู้ค่า รักษาสิ่งแวดล้อม”

8. วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2537 พิธีเปิดสะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงทำพิธีร่วมกับประธานสภาประชาชนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นับเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากอาเซียนสู่อินโดจีน

9. พ.ศ. 2537 เกิดโครงการ “เบ็ปต้า” (BEPTA) หรือ “คณะกรรมการส่งเสริมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว” ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของ 6 องค์การ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมโรงแรมไทย สำนักงานจัดการด้านการไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การประปานครหลวง สมาคมพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ซึ่งเป็นโครงการที่จัดกิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อรองรับมาตรฐานการดำเนินธุรกิจโรงแรมที่มีส่วนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มที่ธุรกิจโรงแรมเป็นเป้าหมายหลัก โรงแรมที่เข้าร่วมและผ่านการประเมินการตรวจสอบตามมาตรฐานที่กำหนด จะได้รับประกาศนียบัตรใบไม้สีเขียว (Green Leaf) ตั้งแต่ 1 ถึง 5 ใบ ซึ่งโครงการนี้จะช่วยสร้างภาพพจน์ว่าเป็นประเทศที่ห่วงใยสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับตลาดเป้าหมายโดยเฉพาะยุโรปที่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

10. พ.ศ. 2537 องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 22 ของโลก เมื่อพิจารณาในด้านจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และอยู่ในอันดับที่ 11 เมื่อพิจารณาในด้านรายได้การท่องเที่ยว

11. พ.ศ. 2540 เป็นปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอาเซียน อย่างไรก็ตาม ตลอด พ.ศ. 2540 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย จำนวน 7.22 ล้านคน มีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าประเทศ 220,755 ล้านบาท เป็นผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

12. พ.ศ. 2543 ได้มีการจัดทำแผนการส่งเสริมการตลาด โดยเน้นตลาดต่างประเทศ นำเสนอประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่แท้จริง หรือ Treasures for the pleasure of the world พร้อมกับนำเสนอควบคู่กับ Enchantment for the next thousand years เป็นผลให้ตลอด พ.ศ. 2543 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยรวม 9.51 ล้านคน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 285,272 ล้านบาท

13. เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 เกิดเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งเป็นช่วงที่มีภาวะวิกฤตเศรษฐกิจไปทั่วโลก การเดินทางระหว่างประเทศมีการชะลอตัว จึงใช้กลยุทธ์การรณรงค์โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน และโครงการ Be My Guest กระตุ้นให้คนไทยมีการท่องเที่ยวและใช้จ่ายในประเทศมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นเป็น 61.82 ล้านคนใน พ.ศ. 2545 หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.49 และ 5.45 ของปีก่อนหน้าตามลำดับ

14. พ.ศ. 2546 การท่องเที่ยวไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ผลกระทบสงครามระหว่างสหรัฐกับอิรัก และการแพร่ระบาดของโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS: Severe Acute Respiratory Syndrome) จากหลายประเทศโดยรอบ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศลดลงเหลือ 10.00 ล้านคน ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่ติดลบคิดเป็นร้อยละ 7 ของ พ.ศ. 2545 แต่นักท่องเที่ยวชาวไทยยังคงมากขึ้นใน พ.ศ. 2546 นี้ถึง 69.36 ล้านคน ดังนั้น ใน พ.ศ. 2547 จึงทำการประชาสัมพันธ์แนวคิดสัมผัสจริงเมืองไทย หรือ Unseen Thailand ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยถึง 74.80 ล้านคน และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนักท่องเที่ยวต่างประเทศ มีจำนวน 11.65 ล้านคน หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 16.46 ของ พ.ศ. 2546 สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศรวม 384,360 ล้านบาท คิดเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2546 ถึงร้อยละ 24.28

15. ในช่วง พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2552 บรรยากาศการท่องเที่ยวไทยอยู่ในสภาวะซบเซาอย่างหนัก เกิดจากสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนนำไปสู่เหตุการณ์ปิดล้อมสนามบินสุวรรณภูมิและสนามบินดอนเมืองในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน ถึงต้นเดือนธันวาคม 2551 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาพลักษณ์ด้านความสงบและความปลอดภัยภายในประเทศไทย ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงเร่งสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวให้กลับคืนมาโดยเร็ว เช่น การจัด Road Show การดำเนินการตลาดแบบ Hard Sale และการขยายเวลาวันหยุดราชการเนื่องในการตรวจลงตราเข้าประเทศ

16. พ.ศ. 2554 สถานการณ์ทางการเมืองไทยกลับสู่ภาวะปกติ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในการเดินทางมายังประเทศไทย ประกอบกับการฟื้นตัวของภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีการปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศเกิดใหม่ (Emerging Market) ได้แก่ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ แม้ว่าในช่วงครึ่งปีแรกจะเกิดเหตุวิกฤตการณ์หลายอย่างทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติในภูมิภาคโอเชียเนีย และในญี่ปุ่น รวมทั้งเหตุการณ์เปลี่ยนผ่านทางการเมืองในแอฟริกาเหนือและตะวันออกกลาง

17. พ.ศ. 2557 การท่องเที่ยวโลกประสบกับวิกฤตทางการเมืองและวิกฤตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศยุโรป ซึ่งตลาดหลักของไทยยังคงเป็น 10 ตลาด ที่มีส่วนแบ่งการตลาดรวมกันมากกว่าร้อยละ 60 ได้แก่ จีน อินเดีย สหราชอาณาจักร มาเลเซีย ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี เกาหลีใต้ และฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างน้อย เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในระยะใกล้

นิศศา ศิลปเสรรฐ, 2560 กล่าวว่า จากตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวของไทย พบว่าสถานการณ์และแนวโน้มของการท่องเที่ยวไทย ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวหลายประการ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ อาทิ แนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวในตลาดโลก ภาวะการแข่งขันพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ยังคงอยู่บนความไม่แน่นอน ทั้งจากสถานการณ์เศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ โรคระบาดร้ายแรง และความขัดแย้งทางการเมืองทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจและการเมืองของหลายประเทศทั่วโลก ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยว มีการศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ทบทวน ทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ศักยภาพและโอกาสของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไป ก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยในอนาคต

สมัยรัชกาลที่ 10 (พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทย และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย 2.99 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และก่อให้เกิดการจ้างงาน 8.3 ล้านตำแหน่ง ใน พ.ศ. 2562 อีกทั้งยังมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยระหว่าง พ.ศ. 2558 - 2562 รายได้จากการท่องเที่ยวของไทยขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.3 ต่อปี อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของ

หนังสือ **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ (Tourism and Hospitality Industry)** รหัสวิชา 30700-1001 เล่มนี้ มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2563 (ปรับปรุง พ.ศ. 2565) เหมาะสำหรับนักศึกษาระดับ ปวส. ปริญญาตรี หรือผู้ที่มีความสนใจในด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ เนื้อหาภายในเล่มแบ่งออกเป็น 13 บท พร้อมทั้งกรณีศึกษาและแบบฝึกหัด เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด แก้ปัญหา และบูรณาการกับการทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการ

ประวัติผู้เขียน **รักพงษ์ ขอลือ**

การศึกษา

- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม มหาวิทยาลัยพะเยา
- บริหารธุรกิจบัณฑิต การจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การทำงาน

- 2560-ปัจจุบัน ชำราชการครู สาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยพณิชยการบางนา
- 2557-2560 ครูพิเศษ สาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยเทคนิคกระนวน

ผลงานทางวิชาการ

รักพงษ์ ขอลือ, เอมอร อุปชีวะ, ธัญรัตน์ ธัญญากุล, และโสภณ อุดหนุนพงษ์. (2564). "แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง" ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 National Research Conference 2021 : NRC 2021 Business Beyond the Pandemic. (21 สิงหาคม 2564) ณ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (หน้า 318-325).

รักพงษ์ ขอลือ, กุฎาพร วัฒนสินไพศาล, และนิตยา เทพนิมิตร. (2564). "เชิงเทียน 2 in 1" ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 National Research Conference 2021 : NRC 2021 Business Beyond the Pandemic. (21 สิงหาคม 2564) ณ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (หน้า 876-882).

ผลงานหรือกิจกรรมที่ภาคภูมิใจ

- ผ่านการรับรองมาตรฐานมัคคุเทศก์ ระดับมาตรฐาน (Bronze Level) กรมการท่องเที่ยว
- ผ่านการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพระดับ 3 อาชีพมัคคุเทศก์ทั่วไป สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ
- ผ่านการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพระดับ 4 อาชีพนักเล่าเรื่องท้องถิ่น สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ
- Excellent Teacher 4.0 สาขาวิชาการโรงแรม ประจำปีพุทธศักราช 2563 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- ครูดีศรีอาชีวศึกษา สาขาวิชาการโรงแรม ประจำปีพุทธศักราช 2564 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

www.se-ed.com

sbc.fans

SE-ED Publisher

พร้อมจำหน่ายในรูปแบบ

☒ e-book (PDF)	☐ audiobooks
☐ e-book (EPUB)	☐ audio CD / MP3
☒ ปกอ่อน	☐ LARGE PRINT (ตัวอักษรขนาดใหญ่)

ISBN 978-616-08-4755-6

9 786160 847556
179 บาท

คู่มือเรียน-สอบ/อาชีวศึกษา-
สาขาการโรงแรม, สาขาการท่องเที่ยว
สาขาการจัดประชุมและนิทรรศการ